

Gaňly goja ogly Gantöreneli boýny beýan eder

Category: Halk döredijiliği we rowaýatlar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Gaňly goja ogly Gantöreneli boýny beýan eder GAŇLY GOJA OGLY GANTÖRELI BOÝNY BEÝAN EDER

kitapcy.ru

Hanym heý, Oguz zamanynda Gaňly goja diýrlerdi bir edenli är bardy. Yeticmiş bir çalasyn ogly bardy. Adyna Gantöreneli diýrlerdi. Gaňly goja aýdar:

– Yaranlar, atam öldi, men galdym, ýerin, ýurdun tutdum. Ýarynky gün men ölem, oglum gala, mundan ýegrägi ýokdur ke, gözüm görerkän ogul, gel seni öýereýin diýdi.

Oglan aýdar:

– Baba, çün meni öýereýin diýr sen, maňa laýyk gyz nije bolar?

Gantöreneli aýdar:

– Baba men ýerimden turmazdan, ol turmuş bola, men garagoç atyma münmezden, ol münmüş bola. Men ganly kapyr iline barmazdan, ol barmış, maňa baş getirmiş bola – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Ogul, sen gyz istemezmiş sen, bir çalasyn bahadır istärmiş sen. Onuň arkasyndan iýe sen, içe sen, hoş geçe sen.

Aýdar:

– Beli, janym baba eýle, istärem, pes bara sen, bir jiji-biji türkmen gyzyny ala sen, nägehandan taýynam, üstüne düşem, garny ýyrtyla – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Ogul, gyz görmek senden, mal-ryzk bermek menden – diýdi. Beýle diýgeç, erenler ewreni Gantöreli ýerinden turdy. Kyrk ýigidin ýanyna aldy. Içoguzy gördü, gyz tapmady. Gaýtdy, yza döndi. Öýlerine geldi.

Babasy aýdar:

– Ogul, gyz tapdyňmy?

Gantöreli aýdar:

– Ýkykylsyn oguz illeri, maňa ýarar gyz tapmadym, baba! – diýdi.

Babasy aýdar:

– Heý ogul, gyz dileýip baran beýle barmaz.

Gantöreli aýdar:

– Ýa nije barar, baba? – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Ogul, irden baryp öylän gelmek bolmaz, öylän baryp agşam gelmek bolmaz. Ogul sen mala bejít bol, ýyg. Men saňa gyz arap gideýin – diýdi.

Gaňly goja söýünip, guwanyp ör turdy, ak sakgally pir gojalar ýanyna bardy. Içoguza girdi, gyz tapmady. Dolandy. Daşoguza girdi, bolmady. Dolandy. Trabozana geldi. Meger, Trabozan teküriniň bir azym görkli mahbup gyzy bardy. Sagyna-soluna iki goşa ýaý çekerdi. Atdygy ok ýere düşmezdi. Ol gyzyň üç janawer galyňlygy kaftanlygy bardy. «Her kim ol üç janaweri bassa, ýeňse, öldürse, gyzymy oňa bererem» diýip wada eýlemişdi. Basmasa başyn keserdi. Beýlelik-le, otuz iki kapyr beginiň oglunuň başy burç bedeninde kesilip asylmyş idi. Ol üç žanaweriň biri kagan arslandy, biri gara buga idi, biri dahy gara bugra idi. Bularyň her birisi aždarha idi. Bu otuz iki baş, kim, burçda asylmyş idi. Kagan arslan-le gara bugranyň ýüzün görmemişlerdi, anjak öküz şahynda heläk bolmuşlardy. Gaňly goja bu başlary we bu janawerleri gördü, başında bolan bit aýagyna düýrüldi.

Aýdar:

– Baraýyn, ogluma dogry habar bereýin. Hünäri bar ise gelsin, alsyn. Ýogsa öydäki gyza razy bolsun – diýdi.

At aýagy ýüwrük, ozan dili çäwik bolar. Gaňly goja giderek, geldi, oguza çykdy. Gantöreliye habar boldy. «Babaň geldi»

diýdiler. Kyrk ýigidi-le babasyna garşy bardy. Elin öpdi.

Aýdar:

– Janyň baba, maňa ýarar gyz tapdyňmy?

Aýdar:

– Tapdym ogul, hünäriň bar ise – diýdi.

Gantöreli aýdar:

– Altyn – akjamy istär, gatyr-inerimi istär?

Babasy aýdar:

– Ogul, hünär gerek, hünär! – diýdi.

Gantöreli aýdar:

– Baba, ýaly gara kazylyk atyma eýer salaýyn, Ganly kapyr iline alamana çapaýyn, baş keseýin, gan dökeýin, kapyra gan gusduraýyn, gul-garawaş getireýin, hünär göstereýin.

Gaňly goja aýdar:

– Heý, janym ogul, hünär diýdigim ol degil, ol gyz üçin üç žanawer saklamışlar. Her kim ol üç janaweri bassa, ol gyzy oña bererler. Basyp öldürmese, onuň başyny keserler, burça asarlar.

Gantöreli aýdar:

– Baba, bu sözi sen maňa diýmemek gerek idiň, çünkü diýdiň, elbetde, barsam gerek. Başyma utanç, ýüzüme tokunç bolmasyn. Kadyn ene, beg baba esen galyň – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Gördüňmi, men muňa nätdim? Oglana gorkunç habarlar bereýin, ola kim gitmeýe, done – diýdi.

Gaňly goja bu ýerde soýlamış. Görelim hanym, ne soýlamış.

Aýdar:

– Ogul, sen barajak ýeriň,

Dolamaç-dolamaç ýollary bolar.

Atly batyp çykmaž onuň, palçygy bolar.

Ala ýylan sökemez onuň jeňneli bolar.

Gök-le bäs uran, onuň galasy bolar.

Göz kakyban köňül alan, onuň görklüsü bolar.

Haý diýmezden baş getiren, jellady bolar,

Ýagyrnynda galkan oýnar, esgeri bolar.

Ýowuz ýerlere hyýallandyň, gaýda döngül,

Ak sakgally babaň, garryjyk bolmuş eneňi bozlatmagyl – diýdi.

Gantöreli gyzdy. Aýdar:

– Ne söylär sen, ne aýdar sen, janym baba!
Bu gadar işden gorkan ýigitmi bolar?
Alp äre gorky bermek, aýyp bolar,
Dolamaç ýollaryny, kadyr goýsa, tüm-le ýortam,
Atly batyp /çykamaz/ onuň palçygyna gumlar düşeýem,
Ala ýylan sökmez tokaýlaryny,
Çakmak çakyp, oda uram,
Gök-le bäs uran galalaryn,
Kadyr goýsa, ýapam, ýykam.
Göz guçuban köňül alan görklüsiniň boýnun öpem,
Ýagyrnyňda galkan oýnar esgeriniň,
Kadyr goýsa başyn keseýin,
/Ýa baram/, ýa barmyýam,
Ýa gelem, ýa gelmeýem,
Ýa gara bugranyň göwsi astynda galam,
We ýa buganyň buýnuzynda ilişem,
Ýa kagan arslanyň gyýagynda düýdilem,
Ýa baram, ýa barmyýam,
Ýa gelem, ýa gelmeýem,
Ýene görincä, beg baba, kadyn ene, esen galyň! – diýdi.

Gördüler ke, namys üçin gaýtmaz.

Aýtdylar:

– Ogul, ugruň açyk bolsun. Sag-esen baryp gelesen – diýdiler.

Atasynyň-enesiniň ellerin öpdi. Kyrk ýigidin ýanyна byrakdy. Yedi gün, ýedi gije ýortdular. Kapryryň serhedine aralaşdylar, çadır dikdiler. Yügrük atyn ýügürdip Gantörenli gürzün göge atar, inip ýere düşmezden garbar tutar.

– Heý, kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym,
Yügrük bolsa, ýaryşsam,
Güýcli bolsa, göreşsem,
Haktagala enaýat eýlese,
Üç janaweri öldürsem,
Gözeller serweri, sary donly Seljan hatyny alsam.
Atam-enem öyüne dönsem,

Heý kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym,
Kyrkyňza gurban bolsun meniň başym – diýip söylärdi.

Bular bu sözde eken, meger, hanym, teküre habar bardy:
– Oguzdan Gantöreli diýrler, bir ýigit bar imiş, gyzyň dileýip
geli ýörir – diýdiler.

Kapyrlar ýedi agaç ýer garşy geldiler.

– Nämä geldiňiz, ýigit diýgil?! – diýdiler.

– Berişmäge, alyşmaga geldik – diýdiler. Yzzat-hormat
eýlediler. Ak çadır dikdiler, ala haly düşediler. Akja goýun
gyrdylar. Ýedi ýyllyk al şerap içirdiler. Alyban bulary Teküre
getirdiler. Tekür tagt ýanynda oturmyşdy. Ýüz kapyr
için geýinmişdi. Ýedi gat meýdany dolandy geldi. Meger, gyz
meýdanda bir köşk ýapdyrmış idi. Jemg ýanynda bolan gyzlar al
geýmişlerdi, özi sary geýmiş idi. Ýokarydan tomaşa ederdi.
Gantöreli geldi, gara egin-başly Teküre salam berdi. Tekür
aleýik aldy. Ala haly düşediler, oturdy.

Tekür aýdar:

– Ýigit ne ýerden gelirsen?

Gantöreli ýerinden turdy, geldi opul-opul ýöredi. Ak alnyny
açdy, ak bileklerin sypady, aýtdy, kim:

– Garşy ýatan gara dagyň aşmaga gelmişem,
Akyndyly suwuňy geçmäge gelmişem,
Dar etegiňe, giň goltugyňa sygyna gelmişem,
Taňry buýrugy-le, pygambar kowly-le,
Gyzyňy almaga gelmişem – diýdi.

Tekür aýdar:

– Bu ýigidiň sözi ýügrük, eger elinde hünäri bar ise – diýdi.

Tekür aýdar: – Bu ýigidi eneden dogma soýuň!

Soýdular. Gantöreli altynly ince keten bizini biline sarady.
Gantörelini alyp meýdana getirdiler. Gantöreli jemal we kemal
eýesi ýigit idi. Oguzda dört ýigit nikab-le gezerdı. Biri
Gantöreli, biri Garaçönüř we oglý Kyrkgynuk we Bozaýgyrly
Beýrek. Gantöreli nikabyn serpdi. Gyz köşkden bakardı.
Daraklygy boşaldı, kedisi mawlady, awsyl olmuş tana kibi

agzynyň suwy akdy. Ýanyndaky gyzlara aýdar:

– Haktagala atamyň köňlüne rehmet eýlese, baha kesip meni ol ýigide berse. Munuň kibi ýigit, haýp bola ke, janawerler elinde heläk bola – diýdi.

Bu mahalda demir zynjyrle bugany getirdiler. Buga dyzyn çökdi, buýnuzy-le bir mermer daşy ýugurdy, peýnir kibi düýtdi.

Kapyrlar aýdar:

– Indi ýigidi atar, ýykar, serer, böler. Ýkyksyn oguz illeri, kyrk ýigit bir beg ogly-le bir gyzdan ötri ölmek ne bolar? – diýdiler.

Muny eşidejek kyrk ýigit aglaşdylar. Gantöreli sagyna bakdy, kyrk ýigidin ağlar gördü. Soluna bakdy, eýle gördü.

Aýdar:

– Heý kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym, näme aglarsız? Gurulgyja gopuzym getiriň, öwüň meni – diýdi.

Bu ýerde kyrk ýigit Gantörelini öwmüşler. Görelim hanım, nije öwmüşler.

Aýdar:

– Soltanyň Gantöreli,

Galkybany ýeriňden turmadyňmy?

Ýaly gara kazylyk atyňy münmediňmi?

Arkubili, Aladagy awlaýuban, guşlaýuban /aşmadyňmy/,

Babaň ak ban işiginde,

Garawaşlar inek sagar, görmediňmi?

Buga-buga diýdikleri,

Gara sygyr gölesi degilmidir?

Alp erenler duşmanyndan gaýdarmy bolar,

Sary donly Seljan hatyn köşkden bakar.

Kime baksa ýık-le oda ýakar.

Gantöreli, sary donly gyz ýskyna bir «hüw» diýdi:

– Mere, bugaňzy goýberiň, gelsin – diýdi. Buganyň zynjyryň aldylar, salyberdiler. Buýnuzy almaz naýza kibi, Gantöreliniň üstüne sürdi. Gantöreli ady görkli Muhammede salawat getirdi. Buganyň alnyna bir ýumruk ile urdy, kim, bugany göti üstüne çökerdi. Alnyna ýumrugyn daýady, sürdi, meýdanyň başyna çykardy. Çok söweşdiler, ne buga ýeňer, ne Gantöreli ýeňer,

Küt-küt buga solmaga başlady, agzy köpüklendi.

Gantöreli aýdar:

– Bu dünýäni erenler akyl-le bolmuşlardyr. Munuň öňünden sowulaýyn, ne hünärim bar-se, ardyndan görkezeýin – diýdi. Ady görkli Muhammede salawat getirdi. Buganyň öňünden sowuldy. Buga buýnuzy üstüne dikildi. Guýrugyndan üç kere göterip ýere saldy. Süňkleri hurd boldy. Basdy, bogazlady. Pyçak çykaryp derisini ýüzdi. Etin meýdanda goýup, derisini teküriň öňüne getirip aýdar:

– Daň-le gyzyňy maňa beresen – diýdi.

Tekür aýdar:

– Mere, gyzy beriň, şäherden sürüň, çyksyn gitsin – diýdi.

Teküriň gardaşy ogly bardy, aýdar:

– Janawerler serweri arslandyr, onuň-le dahy oýun görkezsin, gyzy ondan soňra bereliň – diýdi.

Bardylar, arslany çykardylar. Meýdana getirdiler. Arslan haýkyrdy. Meýdanda ne gadar at bar-se gan gaşandy.

Ýigitleri aýdar:

– Bugadan gutuldy, arslandan nije gutula – diýdiler. Aglaşdylar. Gantöreli ýigitlerin aglar gördi.

Aýdar:

– Mere, alja gopuzym ele alyň, meni öwüň. Sary donly gyz yşkyna bir arslandan doneýinmi? – diýdi.

Ýoldaşlary bu ýerde soýlamış. Görelim hanym, ne soýlamış.

Aýdar:

– Soltanym Gantöreli,

Akja sazlar içinde,

Sary gönüler görübän taýlar basan,

Öň damaryn dilibän ganyn soran,

Gara polat uz gylyçdan gaýtmaýan,

Akja saply gaty ýaýdan çekinmeýen,

Ak ýelekli ötgün okdan gaýykmaýyn,

Janawerler serweri kagan arslan gyran,

Ala köpek enigine özün daladarmy?

Alp ýigitler söweş günü gyrymyndan gaýdarmy? – diýdiler.

Sary donly Seljan hatyn köşkden bakar, Kime baksa ýşk-le oda

ýakar. Sary donly gyz ýşkyna bir «hüw» diýdi.

Gantöreli: – Mere, kapyr, arslanyň goýber, gelsin! – diýdi.
– Gara polat uz gylyjym ýok, kim, garbaşdygy dem iki biçeýdim,
saňa sygyndym jomartlar jomardy gany Taňry, medet – diýdi.

Arslany goýberdiler. Sürdi geldi Gantöreli bir keçäni öňüne
dolady, arslanyň penjesine sunyberdi. Ady görkli Muhammede
salawat getirdi. Arslanyň alnyn göz edip, bir ýumruk ile urdy,
kim, ýumruk çekgesine tokundy, owatdy. Süňüsinden tutdy,
bilini üzdi. Ondan göterip ýere urdy. Hurd boldy.

Tekür öňüne geldi, aýtdy:

– Ertir, gyzyň maňa bergil – diýdi.

Tekür aýdar:

– Gyzy getiriň, beriň, bu ýigidi gözüm gördi, köňlüm söwdi.
Gerek dursun, gerek gitsin – diýdi.

Ýene gardaşy oglы aýdar:

– Janawerler serheňi düýedir, onuň-le dahy oýnun oýnasyn –
diýdi. – Ondan soňra gyzy bereris – diýdi. – Çün enaýat
Taňrydan boldy. Begiň, paşanyň hümmeti Gantöreliye boldy.

Tekür düýäniň agzyn ýedi ýerden baglaň – diýdi.

Görip kapyrlar baglamadylar, owsaryn syryp salyberdiler.
Gantöreli pyrlar düýäniň goltugyndan girer, pyrlar çykar.
Serhoş ýigit. Hem iki janawer-le söweşmişdi. Taýdy, düşdi.
Alty jellat ýeňsesine geldiler. Ýalaň gylyç tutdular. Bu ýerde
ýoldaşlary soýlamış. Görelim hanym, ne soýlamış:

– Galkybany Gantöreli ýeriňden tura geldiň,
Ýaly gara kazylyk atyň bitin mündüň,
Ala gözli ýigitleriň ýanyňa aldyň,
Arkubili, Aladagy gije aşdyň,
Akyndyly suwun gije geçdiň,
Ganly kapyr iline gije girdiň,
Gara buga geldiginde hurd – haş eýlediň,
Kagan arslan geldiginde, bilini bükdüň,
Gara bugra geldiginde ne geçdiň?
Gara-gara daglardan habar aşa,
Ganly-ganly suwlardan habar geće,

Galyň oguz iline habar bara,
Gaňly goja oglý Gantöreli nätmış diýerler,
Gara buga geldiginde gylçatmamyş,
Kagan arslan geldiginde bilin bükmüş,
Gara bugra geldiginde ne kiçikmiş diýerler,
Uly-kiçi galmyýa, söz edine,
Kempir-goja galmyýa kow edine,
Ak sakgally babaň hassa bola,
Kempirjik bolmuş eneň gan ýaş döke,
Hanym, galkybany ýeriňden turmaz bolsaň,
Alty jellat ýeňsäňde ýalaň gylyç tutar,
Gapillyja görkli başyň keser,
Aşagyňdan ýokary bakmazmy sen?
Garşyňa ala gaz geldi, laçyny atmazmy sen?
Sary donly Seljan hatyn ýşarat eder, görmezmi sen?
Seni düye burnundan zebun bolar diýdiler, bilmezmi sen?
Sary donly Seljan hatyn köşkden bakar,
Kimsä bakar ýşk-le oda ýakar,
Sary donly gyz ýşkyna bir «hüw» – diýdi.

Gantöreli ör turdy. Aýdar:

– Mere, men bu düýäniň burnuna ýapyşajak, ol gyz sözi-le ýapyşdy diýrler. Ertir oguz iline habar bara, düye elinde galmyşdy, gyz gutardy diýerler. Mere, golça gopuzym çalyň, öwüň meni. Ýaradan kadyr Taňryýa sygyndym, bir bugradan doneýinmi? Enşallah munuň dahy başyn keseýin – diýdi.
Ýigitleri Gantörelini öwüp soýlamış. Görelim hanym, ne soýlamış:

– Gap gaýalar başında höwürtge tutan,
Kadyr uly Taňryýa ýakyn uçan,
Manjylygy agyr daşdan gzyldaýyp gaty inen,
Ary kölüň ördegin kakyp alan,
Gaba üýke diýip ýörirgen, tartyp üzen,
Garynjygy aç bolsa galkyp uçan,
Jümle guşlar soltany çal garaguş
Ganaty-le alahekige özün kakdyrmış,

Alp ýigitler gyryş günü gyrymyndan gaýdarmy? – diýdiler.
Sary donly Seljan hatyn köşkden bakar,
Kimsä baksa ýık-le oda ýakar,
Sary donly gyz ýşkyna bir «hüw» – diýdi.

Gantöreli ady görkli Muhammede salawat getirdi. Düýä bir depme urdy. Düýe bagyrdy. Bir dahy urdy, düýe aýagy üstüne durymady, ýykyldy. Basyp iki ýerden bogazlady. Arkasyndan iki tasma çykardy, Teküriň öňüne oklady. Aýdar:

– Alamançylaryň sagdagynyň bagy, üzeňñisi, gaýyşy üzüler, tıkmäge gerek bolar – diýdi.

Tekür aýdar:

– Walla, bu ýigidi gözüm görüd, könlüm söwdi – diýdi.

Kyrk ýerde ottag dikdirdi, kyrk ýerde gyzyl-ala gerdek dikdirdi. Gantöreli-le gyzy getirip gerdege goýdular. Ozan geldi, ýeletme çaldy. Oguz ýigidiniň öýkeni gabardy. Gylyjyn çykardy, ýere çaldy, kertdi.

Aýtdy, kim:

– Ýer kibi kertileýin, toprak kibi sowrulaýyn, gylyjyma dogranaýyn, okuma sanjylaýyn, oglum dogmasyn, dogarse on güne barmasyn, beg babamyň, kadyn enemiň yüzün görmezden bu gerdege girersem – diýdi.

Öýuni çözdi, gaýtabanyn bozlatdy, Garagoçun kişňetdi, tün gatdy, göçdi. Yedi gün, ýedi gije ýortdy, oguzyň serhedine çykdy. Çadır dikdi.

Gantöreli aýdar:

– Heý, kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym,
Gurban bolsun size meniň başym,
Haktagala ýol berdi, bardym,
Ol üç janaweri öldürdim,
Sary donly Seljan hatyny aldym geldim,
Habar eýläň babam maňa garşıy gelsin – diýdi.

Gantöreli bakdy, gördü bu gondugy ýerde gugy guşlary, durnalar, turaçlar, käkilikler uçarlar. Sowuk-sowuk suwlar, çayýrlar, çemenler. Seljan hatyn bu ýeri görkli gördü, begendi. Düşdüler. Eşrete meşgul boldular, iýdiler, içdiler. Ol zamanda oguz ýigitlerine ne kaza gelse, ukudan gelerdi.

Gantöreliniň ukusy geldi, uklady.

Ýatyrkan gyz aýdar:

– Meniň aşyklarym çokdur, nägäh, ylgar-le gelmesin, tutuban ýigidim öldürmesinler, akja ýüzli men gelini tutup, atam-enem öýüne eltesinler – diýdi.

Gantöreliniň atyny için tutdy, geýdirdi özi dahy için tutdy. Geýindi. Naýzasyn eline aldy, bir beýik ýere çykdy gözledi. Meger hanym, tekür puşman boldy. «Üç janawer öldürdigi üçin, bir gyzjagazemy aldy gitdi» diýdi. İçin gara donly, gök demirli alty yüz kapyr seçdi. Gije-gündiz ýortdular. Nägehandan ýetdiler. Gyz hazır idi. Bakdy-gördi, ylgar ýetdi. Atyn oýnatdy, Gantöreliniň ýanyна geldi.

Soýlamış, görelim hanym, ne soýlamış. Aýdar:

– Gapyl bolma, gara başyň galдыr, ýigit,
Ala, gyýma görkli gözüň açgyl, ýigit,
Garylaryňdan ak elliř baglanmazdan,
Ak alnyň gara ýere depilmezden,
Gapyl-le görkli başyň kesilmezden,
Alja ganyň ýer yüzüne dökülmezden,
Ýagy ýetdi, duşman erdi, ne ýatyr sen, galkgyl.
Gap-gaýalar oýnamazdan ýer oburyldy,
Garry begler ölmezden, il boşaldy,
Garjaşyban, ugraşyban dagdan indi,
Hatar tutup üstüňe ýagy ýetdi,
Ýatmaga ýer tapdyňmy, ýurt tapdyňmy?
Ne boldy saňa – diýip çagyrdy.

Gantöreli sermerdi, oýandy, ör turdy. Aýdar: – Ne söylär sen, görklim – diýdi.

Aýdar:

– Ýigidim, üstüňe ýagy geldi, oýarmak menden, söweşibän hünär görkezmek senden – diýdi.

Gantöreli gözün açdy, gabaklaryn galdyrdy. Gördi, gelin at üstünde, geýinmiş, naýzası elinde. Ýer öpdi. Aýdar:

– Amenna we saddakna maksadymyz Haktagala dergähinde hasyl boldy – diýip, dury suwdan ab-dest aldy. Ak alnyny ýere goýdy.

Iki rekagat namaz kylgy. Atyna mündi, ady görkli Muhammede salawat getirdi. Gara donly kapyra at saldy, garşı bardy. Seljan hatyn at oýnatdy, Gantöreliniň öňüne geçdi. Gantöreli aýdar:

– Görklim, kanda gider sen? – diýdi.

Aýdar:

– Beg ýigit, baş esen bolsa, börük tapylmazmy olar? Bu gelen kapyr çok kapyrdyr. Söweşelim, dögüselim, ölenimiz ölsün, diri galanymyz oda gelsin – diýdi. Bu arada Seljan hatyn at saldy. Gyrymyn basdy. Gaçanyn kowmady, aman diýenini öldürmedi. Eýle sandy, kim, ýagy basyldy. Gulyjyň baljagy gan, oda geldi. Gantöreli bolmady. Ol mahalda Gantöreliniň babasy, enesi çyka geldi. Gördüler, kim, bu gelen kişiniň gylyjynyň baljagy ganly. Ogly görünmez. Habar sordular. Görelim nije sordular. Enesi aýdar:

– Enem kişi, gyzym kişi,

Ala daň-le ýeriňden tura geldiň,

Oguly tutdurdyňmy?

Gapyl-le görkli başyn kesdirdiňmi?

Kadyn ene, beg baba diýip bozlatdyňmy?

Sen geler sen, bir begin görünmez, bagrym ýanar,

Agyz-dilden birniçe keleme habar maňa,

Gara başym gurban bolsun, gelin, saňa – diýdi.

Gyz bildi, kim, gaýyn enesi, gaýyn atasydyr. Gamcy-le ýşarat kylyp, oda düşüň, ne ýerde iner-garyşyr toz bar-sa we ne ýerde garga – guzgun oýnar-sa, onda isteyelüm – diýdi.

Atyna mahmuz urdy. Bir beýik ýere çykdy. Gözleri gördü, kim, bir deräniň içinde toz kä düýrüler, kä dagylar. Ýanyna geldi. Gördi, kim, Gantöreliniň atyny oklamışlar, gözünüň gabagyn oklamışlar. Ýüzüne gan bürülmiş, durmaz, ganyn sylar. Kapyrlar üýşer, gylyjyn ýalyn eýlär. Kapyry öňüne gatyyp kowar. Seljan hatyn muny beýle gördü, içine ot düşdi. Bir bölek gaza laçyn girmiş kibi kapyra at saldy. Bir ujundan gyryp kapyry ol bir ujuna çykdy. Gantöreli bakdy-gördi, kim, bir kimse ýagyny öňüne gatmuş, kowar. Seljan idigin bilmedi, gatyrgandy.

Bu ýerde soýlamış. Görelim hanım, ne soýlamış. Aýdar:

– Galkybany ýerinden turan ýigit, ne ýigit sen?
Ýaly gara kazylyk atyna münen ýigit, ne ýigit sen?
Gapyllyja başlar kesen,
Destursyzja meniň ýagyma giren ýigit, ne ýigit sen?
Destursyzja ýaga girmek, biziň ilde aýyp bolar,
Mere, ýöri, Tugun guş boluban uçaýynmy?
Sakalyň-le bogazyňdan tutaýynmy?
Gapyllyja seniň başyň men keseýinmi?
Alja ganyň ýer ýüzüne dökeýinmi?
Gara başyň ganjygadan asaýynmy?
Mere, kazasy ýetmiş ýigit, ne ýigit sen?
Gaýda döngül – diýdi.

Seljan hatyn bu ýerde soýlamış. Görelim hanım, ne soýlamış.
Aýdar:

– Heý ýigidim, beg ýigidim,
Gaýtabanlar torumyndan dönermi bolar?
Gaýtabanda kazylyk atlar
Gulunjygyn depermi bolar?
Agaýlda akja goýun,
Guzujygyn süsermi bolar?
Alp ýigitler, beg ýigitler
Görklüsine gyýarmy bolar?
Ýigidim, beg ýigidim,
Bu ýagynyň bir ujy maňa,
Bir ujy saňa – diýdi.

Gantöreli bildi, kim, bu ýagy basyp dagydan Seljan hatyndyr.
Bir tarapyna dahy, özi girdi, gylyç tartyp ýöridi. Kapyr başlaryn kesdi. Ýagy basyldy, duşman syndy. Seljan hatyn Gantörelini at ardyna aldy, çykdy. Giderek Gantöreliniň pikirine bu geldi, kim:

– Galkybany Seljan hatyn turdugyňda,
Ýaly gara kazylyk atyn mündügiňde,

Babamyň ak ban işigine düşdügiňde,
Oguzyň ala gözli gyzy-gelini bildikde,
Her kişi sözün söýledikde,
Sen orada dura sen, ögüne sen,
Gantöreli zebun boldy,
At ardyna aldym, çykdyň diýe sen,
Gözüm döndi, könlüm gitdi,
Öldürerem seni – diýdi.

Seljan hatyn hal nedigin bilip soýlamış. Görelim hanyň, ne soýlamış. Aýdar:

– Beg ýigit, Ögüner-se är ögünsin, arslandyr,
Öğünmeklik aýallara gabahatdyr,
Öğünmek-le aýal är bolmaz,
Ala ýorgan içinde seniň-le dolaşmadym,
Datly tagam tutubany soruşmadym,
Al perdäm astyndan söýleşmedim,
Tiz söwdüň, tiz irdiň tentek oglы tentek,
Kadır Alla biler, men saňa mynasyp ýaram, Gyýma maňa! – diýdi.

Gantöreli aýdar:

– Ýok, elbetde, öldürsem gerekdir – diýdi.

Gyz gaharlandy. Aýdar:

– Mere, akmak, men aşaga-gulpa ýapyşaram, sen ýokary gulpa ýapyşarsen. Mere, pekge oglы, okuň-lemi, gylyjyň-lemi, gel bări söýleşelim – diýdi.

Atyn depdi, bir beýik ýere çykdy. Sagdagydandan togsan okun ýere dökdi. İki okuň demrenin çykardy, birin gizledi, birin eline aldy. Demrenli ok-le atmaga gyýmady.

Aýdar:

– Ýigit, at okuň!

Gantöreli aýdar:

– Gyzlaryň ýoly oldur, owal sen at! – diýdi.

Gyz bir ok-le Gantörelini atdy. Şeýle, kim, başında bolan bit aýagyna indi. Ileri gelip Seljan hatyny gujaklap baryşmyşlar, soruşmyşlar.

Gantöreli soýlamış, görelim hanyň, ne soýlamış: Aýdar:

– Ýalap-ýalap ýalabyýan ince donlym,
Ýer basmaýyp ýoreýän,
Gar üstüne gan dammyş kibi gyzyl ýaňaklym,
Goşa badam dar agyzlym,
Galamçylar çaldygy gara gaşlym,
Gurumasy kyrk tutam gara saçlym,
Arslan urugy, sultan gyzy,
Öldürmäge men seni gyýarmydym,
Öz janyma gyýam men, saňa gyýmaýam,
Men seni synardym – diýdi.

Seljan hatyn dahy bu ýerde soýlamyş, görelim hanym, ne soýlamyş. Aýdar:

– Galkybany ýerimden turar idim,
Ýaly gara kazylyk atyma müner idim,
Babamyň ak ban öýünden çykar idim,
Arkubili, Aladagy awlar idim,
Ala keýik, sugun-keýik kowar idim,
Tartanda bir ok-le nemlär idim,
Demrensiz ok-le ýigit seni, synar idim,
Öldürmäge ýigidim, men seni, gyýarmydym – diýdi.

Yragyndan-ýakynyndan gelişdiler, gizlin ýaka tutuban iýlişdiler, datly dodak beribän sorusdylar. Ak boz atlar münübän ýortuşdylar. Beg babasy ýanyna geldiler. Babasy oglanjygyn gördü. Allaha şükürler eýledi. Ogly-le, gelni-le Gaňly goja oguza girdi. Gök-ala görkli çemene çadyr dikdirdi. Atdan aýgyrdan, düýeden bugra, goýundan goç gyrdyrdy. Toý etdi. Galyň oguz beglerin agyrlady. Altynlyja çadyryn dikip Gantöreli öýüne girip myradyna-maksadyna ýetişdi. Dädem Gorkut gelip şatlyk çaldy, boý boýlady, soý soýlady. Gazy erenler başyna ne geldigin söyledi:

– Imdi hany diýdigim beg erenler,
Dünýä meniň diýenler,
Ajal aldy, ýer gizledi,
Pany dünýä kime galdy,

Gelimli-gidimli dünýä,
Soň ujy ölümlı dünýä,
Ajal geldiginde ary imandan aýyrmasyn,
Kadyr seni namarda mätäç etmesin.
Alla beren umydyň üzülmesin,
Ak alnyňda baş keleme doga kyldyk, kabul bolsun,
Ämin diýenler didar görsün.
Ýygyşdyrsyn, düýrüşdirsin, günähiňizi
Ady görkli Muhammet Mustapa bagyşlasyn hanyň heý! Halk
döredijiliği we rowaýatlar